

Několik poznámek o svobodě [1948]

Po referátu kolegyně Klimentjevové jsem uvedl některé poznámky k tématu diskusí francouzské federace křesťanského studentstva; později jsem byl požádán, abych tento nahodilý diskusní materiál dal k dispozici pořadatelům tohoto oběžníku. Po některých výhradách jsem tak učinil, nejde však skutečně o nic jiného než o poznámky.

Dvojím způsobem je možno hovořit o svobodě lidské: buď máme na mysli svobodu jako ustavičnou možnost člověka přesahovat situaci, anebo mluvíme o svobodě jako o síle, průraznosti, jako o elánu a nadšení. A tu je třeba hned na počátku prohlásit, že v podstatě jenom druhé pojetí je oprávněno. Se vším důrazem musíme označit jakékoliv úvahy o svobodě jako možnosti za planou, či lépe pustou teorii, tj. odhalujeme v takových rozhovorech intelektuálovství, které pro samou hlubokost svých myšlenek o svobodě se zapomíná konečně rozhodnout, čili uplatnit svou svobodu.

To ovšem nemá znamenat, že úvaha o svobodě má být v našich rozhovorech tabu. V důsledku neblahého vývoje se stalo, že musíme říkat své výhrady k různým pojetím svobody a formulovat je také teoreticky, tj. také „hluboce“. Patří totiž k podstatě věci, že rozměry svobody nelze předepsat, nebo jinak vyjádřeno, že svobodu nelze vymezit libovolně. Svoboda je reálná skutečnost a nedá se účinně deformovat žádnou teorií. Je ovšem pravda, že svobodu je možno a také lidsky nutno omezovat. Tím se ovšem míní omezování projevů svobody a jejího uplatňování. A patří právě tak k podstatě svobody, že sama není ohrožena žádným takovým opatřením. To je samozřejmé všem, kteří vědí o skutečné svobodě, a nebylo by nutno o tom vůbec hovořit, kdyby se odevšad nehrnuly nové a nové „definice“ svobody, které se skutečnou svobodou nemají co dělat. Jenom proto je třeba věc formulovat a vzít takovým způsobem na svá bedra i kus odpovědnosti a tíhy v situaci, která byla spoluvytvořena naší nejasností, našimi omyly a naší neschopností pravým způsobem uplatnit svou svobodu.

Nakonec pak je třeba říci, že můžeme svou svobodu uplatnit jenom tak, že se plně odevzdáme zákonu, který vládne nad námi i nad situací. Nebudu se o tom teď široce zmiňovat, píši o tom jinde. Znamená to však jednu docela konkrétní věc: tento svět a veškeré boje o tzv. politické svobody jsou nanejvýš příležitostí k uplatnění naší skutečné svobody; žádný jejich výsledek není dost mocný, aby tuto skutečnou svobodu mohl podvrátit. Jinými slovy: svoboda je ustavičná možnost přesahovati každou faktickou situaci, tedy také každé, doslova každé omezení projevů této svobody.

L.H.